

Får ældre det bedre af at flytte?

Kun halvdelen af dem, der overvejer at flytte, flytter rent faktisk inden for fem år. Flytning har generelt en positiv indflydelse på kvinders velbefindende, mens den positive effekt er mindre udtalt for mænd.

Flytning fra én bolig til en anden kan ses som en tilpasning af boligen til forskellige livsfasers behov.

Flytteovervejelser er udtryk for, at der er uoverensstemmelse mellem den faktiske og den ønskede boligsituation (Wolpert, 1966; Speare, 1974; Fokkema, 1996). For borgeren kan det være en velfærdsgevinst at flytte fra en mangelfuld bolig til en bolig, som bedre imødekommer borgerens behov. En ønsket flytning, der ikke kan realiseres, kan omvendt opleves som et velfærdstab. Nogle flytninger skyldes imidlertid tvungne omstændigheder og er ikke ønskede (Chen og Wilmoth, 2004). Det gælder fx, hvis en flytning skyldes nedgang i indkomst, tab af ægtefælle, sygdom eller handicap. Borgeren kan derfor i sådanne tilfælde opleve flytningen som et velfærdstab, men selv en ønsket flytning fører måske ikke det udbytte med sig, som man havde forestillet sig. Selv om boligen er tip-top, kan det fx vise sig vanskeligt at blive integreret i det nye lokalsamfund.

Denne artikel handler om, hvad en flytning betyder for borgernes velbefindende, og hvad der har indflydelse på, om flytteovervejelser bliver realiseret. Vi beskæftiger os med borgere i alderen 52-82 år.

Flytteårsager

Flytteovervejelser kan være mere eller mindre konkrete og kan være alt lige fra en tanke til aktive handlinger, som skal føre til et boligskift.

Vi har spurgt: "Overvejer De at flytte inden for de næste fem år?" Det var der 16 procent af hele populationen, der gjorde i 1997, men kun halvdelen af dem flyttede i praksis. Dette kan være et udtryk for, at flytteovervejelser ikke er stabile, men kan skifte, eller at der har været forhindringer for en flytning. Næsten lige så mange personer havde ikke overvejet at flytte i 1997, men flyttede alligevel inden for de næste fem år. Når nogle er flyttet uden forudgående overvejelser, kan det skyldes, at der er indtrådt omstændigheder, der har øget behovet for at flytte (se også Speare, 1974).

Ældre mennesker flytter ofte for at få en mere overkommelig bolig (fx Ekstrøm og Danermark, 1993). Dette bekræftes af vores undersøgelse, hvor flytteovervejelserne ofte skyldes dårlige adgangsforhold eller besværlig vedligeholdelse. Mange er flyttet fra en ejerbolig til en lejebolig (hvor man ikke selv skal stå for vedligeholdelsen), til en mindre bolig og/eller til en bolig med bedre adgangsforhold. Fx boede ca. 66

procent af de flyttede i en ejerbolig før flytningen, mens det efter flytningen kun var ca. 40 procent.

Ønsket om at få en mindre bolig stiger med alderen, og det er også oftest de ældste aldersgrupper, der flytter med denne begrundelse. Det er primært personer, der bor i store boliger (fire værelser eller mere), der ønsker at flytte til en mindre bolig, men ønsket er ikke så udtalt blandt de 52- og 57-årige som blandt de øvrige aldersgrupper. Det er en samlet tendens, at flytningerne medfører forbedrede adgangsforhold til boligen. Før flytningen havde to tredjedele trapper i eller til boligen. Efter flytningen var det halvdelen. Der er dog en forholdsvis stor andel – igen primært blandt 52- og 57-årige, der er flyttet fra en bolig uden trapper til en bolig med. Man kan således sige, at mange i aldersgruppen 50-60 år ikke i udpræget grad forbereder sig til alderdommen.

Flytteovervejelser og faktiske flytninger

Der er en række forhold, som kan siges at sætte gang i flytteovervejelserne for personer i alderen 50-80 år. Flytteovervejelser antages at være udtryk for utilfredshed med boligforholdene, og følgende antages at have

Vi har analyseret flytteovervejelser og flytninger i en stikprøve på 5.864 personer, som blev interviewet i 1997. De, der kunne og ville, blev interviewet igen i 2002 (5.260 personer), og vi har registreret, hvem der er flyttet i den mellemliggende periode. I 1997 var de interviewede 52, 57, 62, 67, 72 eller 77 år. En stor del af de yngre var stadig på arbejdsmarkedet, men nogle af dem overvejede at trække sig tilbage eller trak sig faktisk tilbage i løbet af undersøgelsesperioden. Andre havde trukket sig tilbage, og for nogle af dem var det en del år siden.

betydning herfor (Speare, 1974; Fokkema, 1996):

Individuelle forhold og ændringer af disse

Forhold i husstanden og ændringer af disse

Boligens standard

Boligkvarteret og tilknytning til boligen

Undersøgelsen viser, at yngre i højere grad end ældre overvejer at flytte, men alder i sig selv spiller ingen rolle ved de faktiske flytninger. Køn i sig selv spiller heller ingen rolle hverken for flytteovervejelser eller for faktiske flytninger, men især kvinder, der bor alene, flytter. Hvis man synes, at man har et dårligt helbred eller ikke har tilstrækkelig kontakt med andre, sætter det gang i flytteovervejelserne, mens sammenhængen ikke er så tydelig i forhold til de faktiske flytninger.

Ændringer i husstandens vilkår har betydning for både flytteovervejelser og faktiske flytninger. Indkomståndringer – hovedsagelig i nedadgående retning – og det at en person er blevet alene i husstanden, fører til flytteovervejelser og faktisk flytning. Hvis husstandens medlemmer for nyligt har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet, fører dette ofte til en flytning, men særligt i aldersgrupperne 52 og 57 år. Vi kan mod forventning ikke finde en sammenhæng mellem tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet og flytteovervejelser. Endvidere har det en betydning for faktisk flytning, hvis boligudgiften er høj i forhold til indkomsten. Beboere i store leje- eller andelsboliger flytter i højere grad end beboere i ejerboliger. De, der bor i en meget lille bolig, kunne også godt tænke sig en anden, men det

kniber tilsyneladende med at få realiseret ønsket. Endelig flytter især de ældste, hvis de bor i boliger, der ligger isoleret på landet.

Omvendt er der en række forhold, der synes at holde folk tilbage fra at flytte. Især de 50-60-årige synes at have svært ved at opgive ejerboligen, men dette aftager med alderen. Hvis boligen har gode adgangsforhold (ingen trapper til eller i boligen), overvejer man i mindre grad at flytte, og man flytter faktisk også i mindre grad. Et godt forhold til naboerne holder folk tilbage fra at flytte, og det samme gælder, hvis man har boet mange år i sin bolig. Det vil sige, at selv om man bor i en stor ejerbolig med dårlige adgangsforhold, og derfor måske overvejer at flytte til en mindre og mere moderne lejebolig, så kan det trække den anden vej, at man derved mister kontakten til kvarteret og naboerne. Så hellere blive boende i den besværlige bolig.

Der er som nævnt forskelle mellem aldersgrupperne på, hvilke faktorer der spiller ind på flytteovervejelser og faktiske flytninger. Relativt høje boligudgifter, et fald i disponibel indkomst, tilbagetrækning og en lille bolig synes især at være problemer, som kan føre til flytteovervejelser og flytninger blandt personer i alderen 50-60 år. Dårligt helbred og en isoleret beliggende bolig fører især til flytteovervejelser og faktiske flytninger blandt dem over 60. Personer i alderen 50-60 år tøver med at flytte, hvis de har boet mange år i boligen, mens dette synes at betyde mindre for de 60+ årige. Det kan skyldes, at en flytning blandt de ældste er udtryk for et mere påtrængende behov for at flytte til en mere overkommelig bolig på grund af helbredsproblemer. Der er i så fald mindre plads til følelser for den bolig, der flyttes fra.

Ældre flytter ikke så hyppigt som folk i yngre aldersgrupper.

Spørgsmålet er, om den lave flyttehyppighed skyldes barrierer for ældres flytninger. Det er også et spørgsmål, hvad det betyder for ældres velbefindende at flytte til en anden bolig. Disse spørgsmål behandles i artiklen, som bygger på en undersøgelse, der er udført på grundlag af data fra Ældre-databasen.

Georg Gottschalk er seniorforsker i Statens Byggeforskningsinstitut, Eigil Boll Hansen er docent i AKF, Anvendt KommunalForskning og Kræn Blume Jensen var indtil udgangen af maj 2006 forsker i AKF.

Georg Gottschalk: gg@sbi.dk
Eigil Boll Hansen: ebh@akf.dk
Kræn Blume Jensen: kraen@explora.dk

Mange er flyttet fra en ejerbolig til en lejebolig (hvor man ikke selv skal stå for vedligeholdelsen), til en mindre bolig og/eller til en bolig med bedre adgangsforhold. Fx boede ca. 66 % af de flyttede i en ejerbolig før flytningen, mens det efter flytningen kun var ca. 40 %

Ældre kan have glæde af at flytte fra en stor bolig til en mindre, men det er ofte nemmere for kvinder end for mænd.

Flytning og velbefindendet

Som beskrevet ovenfor kan flytning til en mere velegnet bolig have en afgørende indflydelse på ældre menneskers *velbefindende*. Der er mange bud på, hvad der forstås ved velbefindende, og i den internationale litteratur om dette er der anvendt forskellige definitioner. Debatten foregår til stadighed (fx Higgs et al., 2003). Vi har valgt at definere velbefindende på baggrund af, hvor ofte en person føler sig henholdsvis bange, ensom, uoplagt, bekymret eller deprimeret. Ved spørgeskemaundersøgelsen i både 1997 og 2002 blev der spurgt om netop disse emner. Hvis en person har svaret, at han eller hun ofte har disse følelser, anses deres velbefindende for at være dårligt.

Det er ikke på forhånd givet, hvordan en flytning påvirker velbefindendet. Baggrunden for at flytte kan nemlig være vidt forskellig fra person til person. Hvis flyttebeslutningen er truffet på frivillig basis – fx hvis behovet for de mange kvadratmeter ikke er så stort, som da børnene boede hjemme – vil man forvente en positiv indflydelse på velbefindendet. Hvis beslutningen derimod er truffet på ufrivillig basis – fx hvis man ikke længere kan magte de mange kvadratmeter, fordi helbredet er forringet – kan man måske forvente en negativ indflydelse på velbefindendet. Baggrunden for beslutningen om at flytte kan derfor være helt central for,

hvordan en flytning påvirker velbefindendet. Det er derfor meget vigtigt at være opmærksom på de aspekter, der kan trække i enten den ene eller den anden retning. Det kan fx dreje sig om, hvorvidt en ny bolig er mindre og billigere, eller om personen som følge af flytningen er kommet tættere på familiemedlemmer, dvs. børn og børnebørn. Analyserne viser, at en flytning tilsyneladende har en positiv indflydelse på velbefindendet, men den positive effekt er størst for kvinder og mindre udtalt for mænd. Derudover har det at flytte til en mindre og billigere bolig også en positiv indflydelse på velbefindendet.

Det tyder endvidere på, at en flytning, der indebærer, at man kommer tættere på familiemedlemmer, har den største positive indflydelse på velbefindendet (Note 1). Dette kan også hænge sammen med, at mænd ifølge analysen påvirkes mere end kvinder af en situation med tiltagende social svaghed (Note 2). Hvis ældre mænd er mere afhængige af socialt netværk, kan dette også forklare, hvorfor det øger velbefindendet mest for mænd at flytte tættere på familiemedlemmer. Der er imidlertid ikke så mange, der flytter tættere på familie.

Når man analyserer velbefindendet blandt ældre, som vi har gjort, dukker der ofte andre interessante resultater

op, som fortjener at få et ord med på vejen. I dette tilfælde handler det om, hvordan man oplever ægtefællens død.

Det at have mistet en ægtefælle inden for de seneste fem år påvirker i analysen mænd og kvinder forskelligt, idet ældre mænds velbefindende forringes væsentligt oftere end ældre kvinders, når ægtefællen falder bort. En forklaring på dette fænomen kan være, at kvinder typisk overlever deres ægtefæller. Det er måske derfor allerede inkorporeret i kvinders forventninger til fremtiden, at deres ægtefælle vil dø før dem selv. Det forventer mænd ikke i samme omfang, og derfor oplever de måske en større forringelse af velbefindendet, når ægtefællen dør, end kvinder gør. Dette er i tråd med øvrige resultater på området (Baarsen et al. 1999).

Støt dem, der gerne selv vil flytte

Kun få ældre overvejer at flytte, og kun få flytter, idet kun ca. 20 % flytter over en fem års periode. Flytteovervejelser og faktiske flytninger kan i stor udstrækning forklares med, at der er et misforhold mellem beboernes ønsker og behov på den ene side og boligens standard, faciliteter og omgivelser på den anden side. Kun halvdelen af dem, der overvejede at flytte, flyttede. Det kan skyldes et utilstrækkeligt antal gode alternative boliger i lokalområdet, manglende evne til at mestre en

flytning og omkostninger ved en flytning. Der er altså personer, som godt kunne tænke sig en anden bolig, men som alligevel bliver boende af de nævnte årsager. Vi kan imidlertid ikke sige, i hvilket omfang det medfører, at dem, der overvejede at flytte, men som ikke gjorde det, ikke er helt tilfredse med fortsat at leve i den "gamle" bolig. I nogle tilfælde kan deres situation have ændret sig, eller de har forbedret den bolig, de boede i.

Ældre kvinder, der flytter, får gennemgående forbedret deres velbefindende, mens det ikke gælder for mænd. Det har ikke været muligt at afdække, om alder spiller en rolle for, hvorvidt velbefindendet forbedres ved en flytning. Vi kan derfor ikke sige, om det er bedst at flytte fx i 50-60-års alderen, eller om alderen ikke spiller nogen rolle.

Resultatet af vores undersøgelse kan heller ikke bruges til generelt at anbefale ældre at flytte, for vi kan ikke konkludere, at alle dem, der ikke er flyttet, vil få det bedre ved at flytte. Der synes imidlertid at være grund til at støtte dem, der gerne vil flytte, til at få flytningen gennemført. Det kan fx ske ved, at der i det lokale boligområde skabes en større variation i boligstørrelser og ejerformer, så man kan flytte til en mere hensigtsmæssig bolig og alligevel bevare kontakter til kvarteret og naboer.

Referencer

Baarsen, B. van; J.H. Smit, T.A.B. Snijders and K.P.M. Knipscheer (1999). Do personal conditions and circumstances surrounding partner loss explain loneliness in newly bereaved older adults? *Ageing and Society*, vol. 19, pp. 441-469.

Blume, K. (2005). Is there a Relation between Residential Mobility and Well-being among Elderly People? *akf, working paper* http://www.akf.dk/workingpaper/2005/pdf/6_2005_mobility_wellbeing.pdf

Chen, P.-C. and J.M. Wilmoth (2004). The Effects of Residential Mobility on ADL and IADL Limitations Among Very Old Living in the Community. *Journal of Gerontology: Social Sciences*, vol. 59B (3), pp. 164-172.

Ekström, E. and B. Danermark (1993). Migration Patterns and Migration Motives among the Elderly. *Scandinavian Housing and Planning Research*, vol. 10, pp. 75-89.

Fokkema, T. K. (1996). *Residential Moving Behaviour of the Elderly*. Thesis Publishers, Amsterdam.

Hansen, E.B. & Gottschalk, G. (2006). What Makes Older People Consider Moving and What Makes Them Move? *Housing, Theory and Society*, vol. 23, No. 1, pp. 34-54.

Higgs, P.; M. Hyde, R. Wiggins and D. Blane (2003). Researching Quality of Life in Early Old Age: The Importance of the Sociological

Dimension. *Social Policy and Administration*, vol. 37 (3), pp. 239-252.

Platz, M. (2000). *Danskere med livserfaring – portrætteret i tal*. Socialforskningsinstituttet, København.

Speare, A. Jr. (1974). Residential Satisfaction as an Intervening Variable in Residential Mobility. *Demography*, vol. 11(2), pp. 173-188.

Wolpert, J. (1966). Migration as an Adjustment to Environmental Stress. *Journal of Social Issues*, vol. 22 (4), pp. 92-102.

Noter

Note 1. Det skal dog tilføjes, at dette resultat i analysen er behæftet med vis statistisk usikkerhed.

Note 2. *Socialt svage* personer er personer, som kun sjældent har kontakt med børn, børnebørn, anden familie og venner (Platz, 2000).